

Stanisław Marian Leszczycki

1907–1996

STANISŁAW MARIAN LESZCZYCKI

1907–1996

Wśród polskich geografów, którzy odegrali znaczącą rolę w rozwoju polskiej geografii w XX wieku miejsce szczególne zajmuje profesor Stanisław Leszczycki – przez 19 lat kierownik Instytutu Geograficznego Uniwersytetu Warszawskiego i przez 24 lata (od momentu utworzenia do 1977 r.) dyrektor Instytutu Geografii (Instytutu Geografii i Zagospodarowania Przestrzennego) Polskiej Akademii Nauk. Profesor Stanisław Leszczycki bezpośrednio po II wojnie światowej a następnie w latach pięćdziesiątych, sześćdziesiątych i siedemdziesiątych był inicjatorem, animatorem, organizatorem i sternikiem poczynań polskich geografów. Przyczynił się walcie do rozwoju i konsolidacji polskiej geografii i uzyskania przez nią odpowiedniego miejsca w życiu polskiego społeczeństwa i na tzw. światowej arenie działalności geograficznej.

Stanisław Leszczycki urodził się 8 maja 1907 r. w Mielcu, w niewielkim miasteczku na peryferiach Cesarstwa Austro-Węgierskiego (dzisiejszym woj. podkarpackim), gdzie jego ojciec miał kancelarię notarialną. Lata dziecięce spędził w rodzinnym mieście. W czasie pierwszej wojny światowej odbył wraz z rodziną przymusowe peregrynacje po północno-wschodnich obszarach Austro-Węgier (ewakuacja przed nadciągającymi wojskami rosyjskimi do Przerowa w Czechach, krótki pobyt w Andrychowiu), by w końcu 1915 roku po śmierci ojca osiąść z rodziną w Krakowie.

W Krakowie ukończył szkołę, dzisiaj nazywaną podstawową i szkołę średnią a w roku 1926 uzyskał w wieku 19 lat świadectwo dojrzałości (maturalne). W szkole średniej związał się z ruchem harcerskim i w tej organizacji pozostał przez szereg lat. Sądzić można, że działalność w harcerstwie – wyjazdy poza miasto na różne ćwiczenia, na obozy letnie, kontakt z przyrodą, z ludnością z różnych środowisk – miały znaczący wpływ na ukształtowanie zainteresowań geograficznych, a zwłaszcza na zainteresowanie się przyrodą i jej wpływem na terytorialne zróżnicowanie działalności człowieka.

Po maturze w 1926 r. S. Leszczycki wstąpił na Uniwersytet Jagielloński i podjął studia w Instytucie Geografii. Początkowo interesował się geografią fizyczną – a zwłaszcza klimatologią. Jednak w konsekwencji kontaktów i współpracy najpierw z Ludomirem Sawickim (zmarł w 1928 r.), następnie

Jerzym Smoleńskim swoje zainteresowania skierował na problematykę antropogeograficzną, tj. na badanie relacji między środowiskiem przyrodniczym (przyrodą) a ludnością i jej działalnością (badanie zróżnicowania zaludnienia i rodzajów działalności oraz form i charakteru budownictwa oraz układów osadniczych pod wpływem oddziaływania środowiska geograficznego). Ze względu na zainteresowanie antropogeografią S. Leszczyckiego podjął także studia etnograficzne u prof. K. Moszyńskiego na UJ. W badaniach poznawczych S. Leszczycki dużą wagę przywiązywał, podobnie jak jego pierwszy przewodnik akademicki L. Sawicki, do badań terenowych, co w dużym stopniu wynikało z założeń metodologicznych antropogeografii.

Doceniając zainteresowania badawcze i uzyskane wyniki, jeszcze przed ukończeniem studiów S. Leszczycki został powołany na stanowisko młodszego asystenta (pozwoliło Mu to na uwolnienie się od dość czasochłonnej pracy urzędniczej w jednej z krakowskich firm, którą to pracę ze względu na sytuację materialną rodziny, musiał w swoim czasie podjąć) i powierzono mu prace organizacyjne, prowadzenie seminarium antropogeograficznego oraz pracowni magisterskiej.

W 1929 r. S. Leszczycki przedstawił pracę magisterską pt. *Demografia wsi Krzeczowa i Zawadki w pow. myślenickim* i zdał egzamin magisterski. W następnym roku otrzymał dyplom magistra i awansowany został na stanowisko starszego asystenta. W tym czasie bardzo intensywnie pracował nad rozprawą doktorską zatytułowaną *Badania geograficzne nad osadnictwem w Beskidzie Wyspowym*. Promocja doktorska odbyła się w marcu 1933 r. Przedmiotem zainteresowań badawczych S. Leszczyckiego było głównie osadnictwo wiejskie, a zwłaszcza kształty wsi, rozplanowanie zagród, materiały, z których wznoszone były domy mieszkalne i budynki gospodarcze, wewnętrzny rozkład domów. Celem zgromadzenia i utrwalenia odpowiednich informacji opracował oryginalny sposób notowania tych wiadomości.

Trudne warunki materialne S. Leszczyckiego i jego rodziny spowodowały, że w 1934 r., za zgodą swego przełożonego prof. J. Smoleńskiego podjął pracę etatową jako pracownik naukowy, nie przerywając pracy na Uniwersytecie, w Krakowskim Biurze Planowania Regionalnego. Praca w tej instytucji zaowocowała nie tylko konkretnymi opracowaniami naukowymi, ale głównie uformowaniem u S. Leszczyckiego pewnej określonej postawy w odniesieniu do pracy naukowej, której wyniki powinny być wykorzystywane w działalności gospodarczej.

Dostrzeganie i docenianie przez polskie władze państwowe wagi planowania regionalnego ujawniło się już w 1919 r. Wykonanie tego rodzaju planów, podejmowanych najczęściej z inicjatywy urbanistów, miało się przyczynić do wyeliminowania chaosu zabudowy i usunięcia dysproporcji i niedostatków w zagospodarowaniu przestrzennym poszczególnych części kraju, spowodowanych bez mała 125-letnią przynależnością poszczególnych części

do trzech państw zaborczych, do ożywienia gospodarczego oddzielnych regionów przez rozbudzenie inicjatyw społeczności lokalnych i działalności inwestycyjnej, a przez to do umocnienia konsolidacji przestrzennej kraju. Prace organizacyjne w tym zakresie, a przede wszystkim prace badawcze podjęte zostały jednak dopiero pod koniec lat dwudziestych. Podstawę prawną nad planowaniem regionalnym stanowiło Rozporządzenie Prezydenta RP. Najwcześniej, bo już w 1929 r. przystąpiono do opracowania „Planu regionalnego Podhala”. W zespole opracowującym ten plan istotną rolę odgrywali geografowie krakowscy, m.in. S. Leszczycki. W latach następnych (trzydziestych) uformowały się zespoły (w sumie jedenaście), które przystąpiły do opracowywania planów regionalnych innych obszarów. Studia planistyczne zawierały w miarę wszechstronne charakterystyki regionów, określenie ich roli w gospodarce całego kraju, naszkicowanie przyszłościowego zaludnienia oraz przewidywany podział terenów z przeznaczeniem na różne rodzaje użytkowania.

Przy wykonywaniu opracowań studialnych do planów regionalnych poszczególnych obszarów okazali się wielce przydatni geografowie. Zwłaszcza przy opracowywaniu charakterystyk warunków naturalnych i zasobów środowiska przyrodniczego regionów, zróżnicowania zaludnienia i osadnictwa, sieci komunikacyjnej i powiązań wewnętrznych. Współpraca z Regionalnymi biurami Planowania ujawniła się najsilniej w ośrodku krakowskim. Szczególne osiągnięcia miał zwłaszcza Instytut Geograficzny UJ, a szczególnie prof. J. Smoleński, doc. W. Ormicki i dr S. Leszczycki, którzy wykonali prace studialne do planu regionalnego woj. krakowskiego – a zwłaszcza regionu Podhala, ale również województw wołyńskiego i białostockiego.

Sądzić można, że właśnie w toku wykonywania prac badawczych do planów regionalnych ukształtowało się u S. Leszczyckiego przekonanie, któremu był wierny do końca życia – że geografia to nie tylko nauka, która może opisywać i objaśniać otaczający świat, ale także powinna być efektywnym narzędziem w działalności praktycznej. W tym czasie S. Leszczycki zyskał przekonanie, że geografia ma dwa oblicza – z jednej strony jest nauką teoretyczną, która bada, a więc opisuje i objaśnia otaczającą człowieka rzeczywistość ziemską, z drugiej zaś jest nauką stosowaną, która służyć może i powinna kształtowaniu otaczającej rzeczywistości stosownie do ludzkich (społecznych) potrzeb. W obrębie geografii teoretycznej wyróżnić można geografie fizyczną, badającą zróżnicowanie terytorialne różnych komponentów ziemskiej przyrody i geografie gospodarczą (później nazwaną społeczno-ekonomiczną), zajmującą się terytorialnym zróżnicowaniem zaludnienia i różnych dziedzin i form działalności społeczności ludzkich. W obrębie geografii stosowanej wyróżnić można geografie wojskową, planistyczną, układów i podziałów administracyjnych, turystyczną i medyczną – służące do kształtowania układów terytorialnych niektórych działań ludzkich (działania wojenne,

planowanie przestrzenne, podziały administracyjne, ruch turystyczny, zwalczanie zachorowań).

Pracując w Krakowskim Biurze Planowania Regionalnego S. Leszczycki zgromadził bogate i interesujące materiały dotyczące Podhala, zawierające informacje o warunkach naturalnych, zaludnieniu, zagospodarowaniu i jego niedostatkach. Materiały te wykorzystał do przygotowania rozprawy pt. *Region Podhala*, którą przedstawił w 1937 r. Radzie Wydziału Filozoficznego UJ jako dysertację habilitacyjną. Praca zyskała dobre recenzje, w których podkreślono solidność i dociekliwość badawczą. Mimo to nie została ona przyjęta jako rozprawa habilitacyjna. Uznano, że opracowanie ma charakter nazbyt utylitarny, że za mało w nim uogólnień teoretycznych.

Opracowując podstawy planu regionalnego Podhala S. Leszczycki, analizując zasoby naturalne, zaludnienie i działalność ludności, doszedł do przekonania, że dużą szansę dla rozwoju gospodarczego regionu stanowią może rozwój rekreacji, działalności uzdrowiskowej i turystyki. Przesłanki dla rozwoju tych dziedzin tkwiły w warunkach naturalnych – zróżnicowanej rzeźbie terenu, bogatej szacie roślinnej i korzystnym klimacie. Natomiast ograniczenia zawarte były w słabym zagospodarowaniu, ograniczonej dostępności komunikacyjnej, brakach kapitałowych i niedostatkach świadomościowych i organizacyjnych ludności miejscowej i władz terenowych. Uznał, że ostatni czynnik odgrywać może rolę zasadniczą. Rozpoczął więc działania ukierunkowane na rozwój kształcenia kadr dla turystyki i rekreacji. W związku z tym uzyskał zgodę władz Uniwersytetu na wprowadzenie w roku akademickim 1935/1936 zajęć dydaktycznych z turystyki. Ponadto zabiegał i uzyskał zgodę na zorganizowanie jednorocznego studium podyplomowego, które miało przygotowywać kadry dla obsługi ruchu turystycznego.

Oprócz pracy badawczej i funkcji nauczyciela akademickiego, wykonywanych na Uniwersytecie Jagiellońskim, pracy w Krakowskim Biurze Planowania Regionalnego S. Leszczycki aktywnie działał w Polskim Towarzystwie Krajoznawczym, Polskim Towarzystwie Tatrzańskim, Polskim Towarzystwie Narciarskim, a ponadto prowadził wykłady w Polskim Radio i wykłady powszechne w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Druga Wojna Światowa spowodowała przerwę w działalności naukowej i nauczycielskiej S. Leszczyckiego. Na początku września 1939 r., przed zbliżającą się nawałą niemiecką, uciekł wraz z rodziną z Krakowa. Próba podjęcia (kontynuacji) pracy na Uniwersytecie nie mogła być zrealizowana. W dniu 6 listopada 1939 r. wraz z grupą pracowników Uniwersytetu Jagiellońskiego, którzy zamierzali rozpocząć zajęcia dydaktyczne został aresztowany i przeniesiony do więzienia do Wrocławia, następnie do Sachsenhausen-Oranienburg koło Berlina, a potem wraz z kilkoma innymi, zwłaszcza młodszymi pracownikami UJ, w marcu 1940 r. przeniesiony do obozu koncentracyjnego w Dachau.

Na początku 1941 r. S. Leszczycki został z obozu zwolniony i powrócił do Krakowa. Po powrocie podjął pracę jako urzędnik w Miejskich Wodociągach, a po roku – w kwietniu 1942 r. jako magazynier w krakowskim oddziale Rady Głównej Opiekuńczej, jedynej polskiej organizacji, na istnienie której władze okupacyjne wyraziły zgodę. Równocześnie stosownie do wcześniejszego polecenia rektora UJ starał się opiekować gmachem i dobytkiem Instytutu Geografii. W okresie 1942–1944 aktywnie uczestniczył w tajnym nauczaniu uniwersyteckim prowadząc wykłady, seminaria i inne zajęcia dydaktyczne z geografii. Sporo uwagi poświęcał też sprawom reformy studiów uniwersyteckich, która, jego zdaniem, powinna być przeprowadzona po odzyskaniu przez Polskę niepodległości.

Kraków został wyzwolony 19 stycznia 1945 r. S. Leszczycki wiele energii poświęcił w tych gorących dniach zabezpieczeniu majątku Uniwersytetu, a zwłaszcza Instytutu Geografii, przed grabieżą i zniszczeniem.

Niespełna miesiąc po wyzwoleniu Krakowa w Uniwersytecie Jagiellońskim wznowione zostały zajęcia dydaktyczne, w których uczestniczył S. Leszczycki, prowadząc wykłady i zajęcia seminaryjne z antropogeografii. W lutym 1945 r. S. Leszczycki otworzył na Wydziale Filozoficznym przewod habilitacyjny. Tematem rozprawy było osadnictwo Anatolii – zwłaszcza osadnictwo wiejskie – do którego to tematu zgromadził materiały w czasie badań terenowych prowadzonych przed wojną. W całym okresie międzywojennym S. Leszczycki konsekwentnie zajmował się antropogeograficznymi badaniami osadnictwa przeprowadzając studia terenowe w Austrii, Finlandii i Turcji (Anatolia). Kolokwium habilitacyjne odbyło się 1 maja 1945 r. Była to pierwsza habilitacja w Uniwersytecie Jagiellońskim po zakończeniu wojny. Kolokwium przyjęte zostało jednomyślnie, a we wrześniu 1945 r. Ministerstwo Oświaty zatwierdziło decyzję Rady Wydziału Filozoficznego. Po przeniesieniu na stanowisko docenta został dyrektorem Instytutu Geografii UJ. W grudniu 1945 r. S. Leszczycki mianowany został profesorem nadzwyczajnym w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Oprócz zainteresowań i działalności naukowo-badawczej i organizacyjnej w dziedzinie nauki S. Leszczycki przejawiał żywe zainteresowanie działalnością społeczno-polityczną. Jeżeli zaś chodzi o działalność polityczną – już w 1945 r. włączony został do grupy rzeczoznawców przy Ministerstwie Spraw Zagranicznych zajmując się układem terytorialnym i granicami odradzającej się Polski. W okresie 1946–1950 był podsekretarzem stanu w MSZ. Jako rzeczoznawca delegacji polskiej uczestniczył w konferencji w Poczdamie, brał udział w pracach zespołu zajmującego się ustalaniem granicy południowej (z Czechosłowacją) oraz w pracach zespołu zajmującego się delimitacją granicy wschodniej (ze Związkiem Radzieckim). Osobistym sukcesem prof. S. Leszczyckiego było przeforsowanie przyznania Polsce większego obszaru w Bieszczadach.

Można formułować ogólny sąd, że w okresie powojennym S. Leszczycki przejawiał wielkie zaangażowanie i aktywność w różnych dziedzinach – był profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego i prowadził zajęcia dydaktyczne, działał w PTG pełniąc w nim przez kilka lat funkcję przewodniczącego wydziału do spraw naukowych. Walnie przyczynił się do połączenia towarzystw geograficznych, uformowanych w okresie przedwojennym, które w czasie wojny zmuszone były zaprzestać działalności, a które odżyły po odzyskaniu niepodległości.

W Uniwersytecie Warszawskim geografia jako kierunek studiów, pod koniec lat trzydziestych, występowała w formie dwóch odrębnych jednostek organizacyjnych – Zakładu Geograficznego i Zakładu Antropogeografii przypisanych do dwóch różnych wydziałów. W 1918 r. utworzony został Zakład Geograficzny kierowany od 1922 r. przez S. Lencewicza. Natomiast Zakład Antropogeografii, kierowany przez B. Zaborskiego utworzony został w 1938 r.

Jesienią 1947 r. prof. S. Leszczycki podjął się reaktywacji Zakładu Antropogeografii w UW, sprowadzając z Uniwersytetu Jagiellońskiego załóżek księgozbioru i parę sztuk mebli (Kobendzina, 1950). W marcu 1948 r. S. Leszczycki na własną prośbę przeniósł się z Uniwersytetu Jagiellońskiego do Uniwersytetu Warszawskiego. Jako nowy kierownik Zakładu Antropogeografii uzyskał etaty dla 4 asystentów i adiunkta. Równocześnie wspólnie z prof. S.Z. Różyckim rozpoczął starania o połączenie dwóch zakładów geograficznych istniejących na UW i utworzenie Instytutu Geograficznego. Działania te zakończyły się sukcesem i w listopadzie 1950 r. minister oświaty podjął decyzję o utworzeniu w Uniwersytecie Warszawskim Instytutu Geograficznego składającego się z pięciu katedr – geografii fizycznej, geografii ekonomicznej, geografii regionalnej, kartografii i klimatologii – organizacyjnie usytuowanych na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi. Na kierownika tego nowego instytutu i Katedry Geografii Ekonomicznej powołano S. Leszczyckiego.

Po II wojnie światowej uniwersytecka geografia mieściła się w prowizorycznym pomieszczeniu na ul. Pasteura (geografia fizyczna) i w kilku pokojach w Pałacu Staszica, a później na Nowym Świecie, w Polskim Towarzystwie Ekonomicznym (antropogeografia). Osobistą zasługą prof. S. Leszczyckiego było stworzenie dzisiejszej siedziby geografii w Uniwersytecie Warszawskim. Przeprowadził On rozmowy z byłymi właścicielami, doprowadził do podpisania umowy z Uniwersytetem Warszawskim (prawo użytkowania) oraz uzyskał subwencje rządowe na odbudowę pałacu Uruskich-Czetwertyńskich w 1948 r. Budynek został oddany do użytku w 1950 r. Przez wiele lat wraz z rodziną mieszkał w oficynie tego pałacu.

Pracując na Uniwersytecie Warszawskim S. Leszczycki aktywnie włączył się do działalności naukowej. Uważając, że liczne postacie geografów

wymagają dokładniejszego opracowania zainicjował powstanie kilku monografii m.in. F. Szwarzenberg-Czernego, W. Gumplowicza, A. Rehmana, A. Sujkowskiego. W latach 50. i 60. prof. S. Leszczycki odegrał istotną rolę w reorganizacji polskiej geografii, zwłaszcza geografii społeczno-ekonomicznej, która zyskała z czasem status nauki empiryczno-analitycznej i stosowanej. W Instytucie Geograficznym UW kierował badaniami osadnictwa wiejskiego w Beskidzie Wyspowym i na wyspie Wolin oraz nadzorował prace nad sporządzeniem mapy politycznej świata. Podjęto też badania z zakresu geografii przemysłu i regionalizacji ekonomicznej Polski. Pokłosiem krakowskich zainteresowań geografiami turystyki było utworzenie w ramach Katedry Geografii Ekonomicznej – pracowni geografii turystyki, prowadzonej przez dr M.I. Mileską, a w latach 1966–1969 przez krótki czas w ramach Katedry funkcjonowały dwa zakłady: Geografii Ekonomicznej i Geografii Rolnictwa, kierowany przez doc. J. Tobjasza.

Stanisław Leszczycki uczestniczył w pracach badawczych, mających na celu określenie zasięgu oddziaływania 18 największych w owym czasie miast polskich. Cel tego badania był poznawczy, ale równocześnie bardzo utylitarny – chodziło bowiem o ukształtowanie nowego podziału administracyjnego – bardziej zwartej, sprawnej funkcjonalnie. W pracach zespołu uformowanego przez pracowników UW uczestniczył S. Leszczycki i brał czynny udział w sporządzaniu raportu końcowego. Treść raportu jest mało znana, nie został on bowiem opublikowany. Wyniki opracowania wykorzystano przy reformie podziału administracyjnego kraju, przeprowadzonej w 1952 r. Doświadczenia nabyte przy badaniu zasięgu oddziaływania miast dużych były swego rodzaju zaczynem przy badaniu możliwości aktywizacji małych miast, zwłaszcza mających stać się ośrodkami administracyjnymi (miasta powiatowe). W rezultacie wprowadzonej reformy podziału administracyjnego (zwiększenie liczby powiatów i wprowadzenie jako najmniejszych jednostek podziału gromad na miejsce gmin). Opracowania tego rodzaju z inicjatywy S. Leszczyckiego prowadzono niemal we wszystkich ośrodkach geograficznych. Podczas pracy na UW prof. S. Leszczycki opublikował łącznie ponad 400 prac.

W 1951 r. dzięki staraniom S. Leszczyckiego rozpoczął się nowy etap kształcenia geografów – nie tylko bowiem utworzono nową strukturę organizacyjną, ale również wprowadzono nowy program nauczania, na pierwszy rok studiów przyjmując około 50 studentów. Na Uniwersytecie Warszawskim w latach 1947–1952 był realizowany program studiów wzorowany na programie przedwojennym, odrębnie w Zakładzie Geograficznym i Zakładzie Antropogeografii. Od roku akademickiego 1949/50 wprowadzono studia dwustopniowe, ale jednocześnie w roku akademickim 1951/1952 wprowadzono jednolite studia magisterskie z nowym programem obowiązującym wszystkich studentów geografii, przygotowanym w znacznym stopniu przez

S. Leszczyckiego. Wymiar studiów zwiększono do 5 lat w roku akademickim 1953/1954.

Prof. S. Leszczycki prowadził wykłady i seminarium z antropogeografii, metodologię geografii oraz historię geografii polskiej. Dążył do utrzymania wysokiego poziomu nauczania zapraszając do prowadzenia zajęć dydaktycznych naukowców z innych jednostek. Najliczniej byli reprezentowani pracownicy Instytutu Geografii PAN. Poprzez osobę profesora Leszczyckiego istniała swoista unia personalna tych dwóch instytucji geograficznych mieszczących się w tym samym gmachu (do 1994 r.). Odejście Profesora z UW w 1970 r., spowodowało rozluźnienie tych więzi.

Studenci licznie uczęszczali na wykłady Profesora. We wspomnieniach uczniów wykłady Profesora były treściwe, rzeczowe i jasne (Niemirowicz-Szczytt 1996). Prezentacje uwypuklały momenty najbardziej istotne, a jednocześnie wywołujące największe zainteresowanie. Zakres wykładu był zaznaczony w punktach. Treści były przekazywane dość sucho, bez ekspresji oraz ubarwiających zwrotów i anegdot. Jednak opuszczając salę wykładową miało się uczucie porządku w głowie. Natomiast jeśli chodzi o seminaria, to każde seminarium przygotowywane było przez innego studenta. Kończyło się kilkuminutowym podsumowaniem Profesora, który wskazywał zalety i niedostatki prezentacji. Na egzaminach był dość wymagający. Nie wymagał wkuwania na pamięć każdego tematu, ani nie dyskwalifikował studenta za popełniane błędy merytoryczne. Istotą egzaminu było raczej sprawdzenie czy student dostrzega problem i w jaki sposób go rozwiązuje (Niemirowicz-Szczytt 1996).

W 1954 r. Stanisław Leszczycki został mianowany profesorem zwyczajnym nauk ekonomicznych. Był nawet kandydatem na Rektora UW, ale nie przyjął tej propozycji w 1966 r. Za opowiadanie się po stronie młodzieży w czasie wydarzeń marcowych w 1968 r. zmuszony był zrezygnować z pracy w UW od 1 października 1970 r. Pewną formą rekompensaty za przykrości z jesieni 1970 r., jak sam stwierdził we wspomnieniach, było przyznanie Mu w 1987 r. przez Uniwersytet Warszawski – doktoratu honorowego, jako jednemu z trzech geografów w historii uczelni (poprzednio laureatami byli: Sir L. Dudley Stamp w 1962 r. i Konstantin A. Saliszczew w 1979 r.).

W Instytucie Geograficznym UW prof. S. Leszczycki wypromował 16 doktorów (ponadto 10 w IGiPZ PAN i dwóch w Uniwersytecie Jagiellońskim). Był recenzentem znacznej liczby prac doktorskich i habilitacyjnych oraz dorobku geografów ubiegających się o tytuł profesora. Pierwsze prace doktorskie przygotowali na UW: Mieczysław Fleszar, późniejszy profesor SGPiS oraz Jerzy Kostrowicki, późniejszy profesor IGiPZ PAN. Wśród doktorów wypromowanych na UW tytuł profesora uzyskało jeszcze 6 osób (m.in. Alicja Krzymowska-Kostrowicka, Antoni Kukliński, Stanisław Otok,

Lech Ratajski, Józef Tobjasz). W latach 1950–1970 w Katedrze Geografii Ekonomicznej przygotowano 249 prac magisterskich.

Profesor miał zdolność właściwego doboru współpracowników i tworzenia dobrej, koleżeńskiej atmosfery w miejscu pracy. Sam był człowiekiem bezpośrednim, który nie stwarzał zbytniego dystansu, z życzliwością traktował swoich rozmówców, ale potrafił wyrobić sobie autorytet. Doceniał inicjatywę pracowników w realizacji wyznaczonych zadań, nie narzucając zbytnio własnych rozwiązań. Miał do ludzi zaufanie, w rozmowach rzadko podnosił głos i potrafił przyznać się do błędu, gdy okazywało się, że nie miał racji. Jego uczniów wręcz zdumiewała umiejętność godzenia tak wielu funkcji z pracą naukową, a nawet wypoczynkiem, dzięki perfekcji w organizowaniu własnego czasu. Był przecież jednocześnie zapalonym turystą, narciarzem, kajakerem i taternikiem, zajmował się kolekcjonowaniem monet, muszli, minerałów, białej broni, grafiki z XVIII i XIX w.

W postawie i działalności S. Leszczyckiego, który od czasu pracy w Krakowskim Biurze Planowania Regionalnego głosił i propagował ideę potrzeby wiązania badań naukowych z potrzebami praktyki społeczno-ekonomicznej, widzimy, że idei tej był wierny i starał się przekonać o jej słuszności swoich współpracowników i studentów. Nie oznacza to, że nie doceniał wagi i znaczenia prac podstawowych o wyraźnym teoretycznym charakterze. W 1953 r. stanął na czele Komitetu do spraw Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego (kierował nim przez 10 lat), który to komitet zajmował się głównie sprawami poprawy warunków życia mieszkańców różnych części GOP, działalnością inwestycyjną i możliwością utylizacji i wykorzystania wszelkiego rodzaju odpadów, nie zajmował się natomiast sprawami produkcji w aspekcie techniczno-ekonomicznym. Podobną postawę w sprawie wiązania badań naukowych z potrzebami praktyki społeczno-gospodarczej i ochrony środowiska eksponował współpracując z Komitetem Ochrony Środowiska, Komitetem Zagospodarowania Ziemi Górskich, Komitetem Człowiek i Środowisko, Komitetem Rejonów Uprzemysławianych.

Zainteresowanie związania geografii z praktyką społeczno-gospodarczą chyba najbardziej wyraźnie ujawniło się w zaangażowaniu S. Leszczyckiego w utworzenie i funkcjonowanie Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN – który powstał z jego inicjatywy, i którym kierował od momentu powołania do życia do 1980 r.

Utworzenie w 1958 r. Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju przyczyniło się do ponownego wzmocnienia roli czynnika terytorialnego w planowaniu. Pamiętać przy tym należy, że ów czynnik terytorialny (prze-strzenny) zawsze był domeną zainteresowań geografów. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju grupował liczne rzesze pracowników naukowych z różnych instytucji naukowych, którzy wykonywali różne zadania

badawcze. Wśród współpracowników KPZK liczną grupę stanowili i do dziś stanowią geografowie.

Stanisław Leszczycki często podkreślał, że współczesna nauka, w tym także geografia może się rozwijać i uzyskiwać znaczące wyniki przez powiązanie z potrzebami praktycznymi, ale też w rezultacie współdziałania poszczególnych badaczy, poszczególnych ośrodków naukowych i w rezultacie współpracy międzynarodowej. Mówiąc innymi słowy, przywiązywał dużą wagę do kontaktów międzyludzkich badaczy oraz kontaktów i współdziałania poszczególnych ośrodków naukowych. Reprezentował pogląd, że nauka jest sprawą ogólnoludzką, że służyć ma wszystkim, że nie może zamykać się w wąskich przedziałach jednego ośrodka, czy jednego kraju i ograniczać się do rozstrzygania spraw tylko narodowych, że wymaga kontaktów i współdziałania międzynarodowego.

Po wojnie, kiedy ograniczone były możliwości kontaktów zagranicznych, zwracał uwagę na potrzebę współdziałania i współpracy polskich ośrodków geograficznych, na potrzebę dyskusji i ścierania się poglądów, które często prowadzą do doskonalenia metod badawczych i do lepszego poznania rzeczywistości. Zawsze starał się kontaktować z geografami innych krajów.

Miał dużą łatwość nawiązywania kontaktów z ludźmi, a zarazem był zręcznym dyplomatą i taktikiem. W Instytucie Geograficznym najwcześniej nawiązano kontakty z geografami z Czechosłowacji. Seminaria dwustronne, a od 2000 r. trójstronne (polsko-czesko-słowackie) i regularna wymiana pracowników są kontynuowane do dzisiaj i są najdłuższą formą regularnej współpracy zagranicznej na WGSR UW. Dzięki staraniom Profesora udało się zorganizować kilka dłuższych pobytów stypendialnych pracowników w innych krajach: ZSRR, Rumunii, na Węgrzech, we Francji, USA i w krajach Afryki Zachodniej.

Po 1956 r., kiedy gorset ograniczeń politycznych nieco się rozluźnił zabiegał o kontakty z geografami państw zachodnich, a zwłaszcza z geografami amerykańskimi, brytyjskimi i zachodnioniemieckimi, aktywnymi w Międzynarodowej Unii Geograficznej (MUG). Przy tym zabiegał nie tylko o swoje osobiste kontakty, ale o kontakty swoich współpracowników czy też w ogóle geografów polskich z geografami innych państw – czy to przez wyjazdy studialne, czy wyjazdy na kongresy Międzynarodowej Unii Geograficznej lub na posiedzenia komisji problemowych tej organizacji geografów. Sam odwiedził wiele krajów Europy, Ameryki i Azji. Bilateralne spotkania geografów polskich i geografów innych krajów stały się nawet pewnym wzorem w skali europejskiej. W uznaniu Jego wkładu we współpracę polsko-brytyjską w latach 60. otrzymał wysokie odznaczenie brytyjskie Knight Commander of St. Michael and St. George, równoznaczne z brytyjskim szlacheństwem i tytułem Sir (Kosiński, 1997).

Dzięki staraniom prof. S. Leszczyckiego geografia polska wyszła na międzynarodową arenę geograficzną. Widocznym przejawem uznania dla polskiej geografii było powoływanie polskich geografów do różnych Komisji MUG, a zwłaszcza powierzanie im przewodnictwa tych komisji. Szczególnie znaczącym symptomem uznania dla osiągnięć polskiej geografii i samego S. Leszczyckiego był jego wybór w 1964 r. i w 1972 r. na wiceprezydenta MUG, a w 1968 r. wybór na prezidenta tej organizacji. W historii polskiej geografii tylko dwóch Polaków pełniło przedtem zaszczytne funkcje wiceprezydentów MUG: prof. prof. Eugeniusz Romer i Stanisław Pawłowski. O szczególnej pozycji Profesora na arenie międzynarodowej świadczy uznanie Go honorowym laureatem MUG (Kozłowska-Szczęsna, 1996). Ponadto profesor S. Leszczycki był uczestnikiem prac wielu innych organizacji międzynarodowych. Uczestniczył w pracach UNESCO, Europejskiej Komisji Ekonomicznej przy ONZ, Międzynarodowej Asocjacji Badań Regionalnych, Międzynarodowej Rady Ekonomiki Regionalnej.

Profesor Leszczycki był członkiem rzeczywistym PAN od 1964 r., dwukrotnie członkiem prezydium PAN (1952–1968 i 1978–1980). Po przejściu do Polskiej Akademii Nauk prof. S. Leszczycki zajmował się problematyką historii i metodologii geografii ekonomicznej, zagadnieniami delimitacji ośrodków i okręgów przemysłowych, strukturą przestrzenną gospodarki narodowej i planowaniem przestrzennym oraz problematyką ochrony środowiska. Wśród szczególnych osiągnięć Profesora należy wymienić opracowane pod jego kierunkiem atlasy: *Atlas przemysłu Polski*, *Atlas zasobów, walorów i zagrożeń środowiska Polski*, *Atlas Narodowy Polski* oraz współautorstwo prac: *Geografia przemysłu Polski*, *Zarys geografii ekonomicznej Polski*, *Aglomeracje miejsko-przemysłowe w Polsce 1966–2000*.

Na podkreślenie zasługuje również niezwykle aktywność w sferze wydawniczej i redakcyjnej na polu geografii. Profesor S. Leszczycki był redaktorem „Biuletynu Geograficznego”, „Prac Geograficznych”, „Przeglądu Geograficznego” oraz „Geographia Polonica”. Miał też duży wkład w wydanie 5 tomów *Bibliografii Geografii Polskiej* (1936–1960). Podobnie jak w czasach krakowskich nie stronił od popularyzacji geografii publikując w czasopiśmie popularno-naukowych i prasie codziennej oraz występując w radio i telewizji.

W połowie lat siedemdziesiątych (w 1977 r. S. Leszczycki przeszedł na emeryturę) i w latach osiemdziesiątych aktywność S. Leszczyckiego w zakresie badań naukowych, działalności dydaktycznej i organizacyjnej zmniejszyła się. W tym czasie przygotowuje i publikuje szereg opracowań, w których przedstawia dorobek polskiej geografii i problemy jej dalszego rozwoju. W dorobku z tego okresu na uwagę szczególną zasługują dwa tomy, które w pewnym sensie stanowią podsumowanie Jego ponad pięćdziesięcioletniej

działalności na niwie geograficznej. Tymi tomami są zbiory rozpraw i artykułów z różnych okresów życia S. Leszczyckiego. Tom pierwszy zatytułowany *Geografia jako nauka i wiedza stosowana* zawiera rozważania o rozwoju polskiej geografii na tle rozwoju geografii światowej. Można bez przesady stwierdzić, że jest to swoiste credo czyli zaprezentowanie przekonań S. Leszczyckiego na temat szeroko pojętej problematyki metodologicznej nauk geograficznych, a zwłaszcza geografii ekonomicznej.

Druga książka zatytułowana *Geografia a planowanie przestrzenne i ochrona środowiska* jest prezentacją przekonań S. Leszczyckiego odnośnie do związków, jakie istnieją między geografiami, a problematyką społeczno-ekonomiczną ujawniających się w planowaniu przestrzennym i ochronie środowiska życia (człowieka). Jest to książka ujawniająca rolę jaką odgrywa (czy może odgrywać) geografia w tworzeniu ładu przestrzennego.

Wspólnie z prof. Ryszardem Domańskim wydał pracę zbiorową zatytułowaną *Geografia Polski – społeczno-ekonomiczna*. Autorzy nazywają to opracowanie komplementarnym. Oryginalność tej publikacji polega na tym, że jest to próba połączenia dwóch różnych podejść do problematyki geografii społeczno-ekonomicznej Polski – a mianowicie podejścia tradycyjnego, faktograficzno-opisowego – które eksponuje prezentację faktów odnoszących się do ludności, osadnictwa, zasobów i produkcji oraz środowiska przyrodniczego, jego degradacji i potrzeby ochrony oraz podejścia bardziej nowoczesnego – eksponującego potrzebę i sposoby badania przestrzennych układów procesów społeczno-ekonomicznych dokonujących się na obszarze Polski.

Szczególne zasługi profesora Leszczyckiego dla rozwoju geografii w Polsce i na świecie zostały docenione zarówno w kraju jak i daleko poza jego granicami. Był laureatem dwóch nagród państwowych (1976, 1986), kilku nagród PAN, trzy uczelnie przyznały Mu doktorat honorowy (Uniwersytet Karola w Pradze 1966, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu 1977, Uniwersytet Warszawski 1987). Był członkiem honorowym 15 zagranicznych towarzystw geograficznych. Został odznaczony orderami i medalami polskimi, brytyjskimi, węgierskimi, fińskimi, rumuńskimi, bułgarskimi i czzechosłowackimi.

Profesor Stanisław Leszczycki zmarł w Warszawie 13 czerwca 1996 r. Został pochowany na cmentarzu Salwatorskim w Krakowie.

*

Oceniając ogólnie dorobek Stanisława Leszczyckiego w zakresie geografii stwierdzić należy, że jest on bardzo znaczący. Rola i pozycja S. Leszczyckiego w polskiej geografii jako dyscyplinie naukowej wynikają z jego działalności w zakresie badań naukowych, osiągnięć organizacyjnych i działalności dydaktycznej.

1. W ciągu swego życia opublikował ponad 1000 prac – książek, rozpraw, artykułów, notatek naukowych i informacyjnych, recenzji o bardzo zróżnicowanej tematyce. Nie ma wprawdzie w tym dorobku dzieł pomnikowych, wielkich syntez, są tam natomiast bardzo ważne rozprawy z zakresu teorii i metodologii geografii, a zwłaszcza geografii ekonomicznej oraz geograficznych problemów ochrony środowiska. Jego prace ukazywały się drukiem w kraju i za granicą.

2. W okresie międzywojennym był twórcą nowego w Polsce kierunku nauk geograficznych jaką jest geografia turystyki. Jego pionierskie poczynania w tym zakresie – utworzenie Studium Turystyki w UJ, przygotowywanie kadr do obsługi ruchu turystycznego – na trwale zapisały Go w historii polskiej geografii.

3. Po wojnie odegrał zasadniczą rolę w tworzeniu Instytutu Geograficznego w Uniwersytecie Warszawskim, który wykształcił sporą liczbę pracowników dla nauki geografii akademickiej i praktyki gospodarczej.

4. Był twórcą Instytutu Geografii i Zagospodarowania Przestrzennego PAN i wieloletnim jego dyrektorem. Ta instytucja badawcza ma wielkie osiągnięcia w zakresie rozpoznania, opisanie i oceny struktury przestrzennej środowiska geograficznego Polski, jej zaludnienia i zagospodarowania. Jednostka ta od 1996 r. nosi imię *Profesora Stanisława Leszczyckiego*.

5. Przez szereg lat współpracował z różnymi komitetami naukowymi Polskiej Akademii Nauk. Na szczególne podkreślenie zasługuje jego przewodnictwo Komitetowi do spraw Zagospodarowania Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego.

6. Na szczególną uwagę zasługują Jego poczynania w zakresie utworzenia i kierowania przez 22 lata Komitetem Przestrzennego Zagospodarowania Kraju.

7. Duże osiągnięcia ma też w dziedzinie kształcenia geografów i kształcenia kadr geograficznych dla instytucji naukowych.

8. Odegrał doniosłą rolę we wprowadzeniu polskiej geografii na ogólnosiwiatową arenę geograficzną i ugruntowaniu jej pozycji na tej arenie.

Oprócz działalności naukowej (badawczej, organizatorskiej i nauczycielskiej) znaczącą rolę odegrał również (zwłaszcza w latach bezpośrednio po wojnie) w różnych dziedzinach życia społeczno-politycznego.

Sądzę, że można bez patosu stwierdzić, że Stanisław Leszczycki dobrze zasłużył się geografii, nauce polskiej i Polsce.

Witold Kusiński

PRACE BIBLIOGRAFICZNE I INNE ŹRÓDŁA

- Gazicka D., 1994, *Wybrane publikacje pracowników IGiPZ PAN wydane w latach 1953-1993*, Dokumentacja Geograficzna 5-6 (supplement).
- Kobendzina J., 1950, *Sprawozdanie z działalności Zakładu Antropogeografii Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1947-1950*, Czasopismo Geograficzne 20, s. 296-298.
- Kondracki J., 1959, *Trzydziestolecie pracy naukowej Stanisława Leszczyckiego*, Przegląd Geograficzny, 31, 2, s. 427-428.
- Kondracki J., 1987, *Stanisław Leszczycki*, Poznaj Świat, 35, nr 5, s. 10-11.
- Kondracki J., 1995, *Zakład Geograficzny Uniwersytetu Warszawskiego (1918-1951)*, Prace i Studia Geograficzne, 16, s. 25-46.
- Kondracki J., 1995, *Instytut Geograficzny Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi (1951-1969)*, Prace i Studia Geograficzne, 16, s. 47-66.
- Kosiński L., 1997, *Stanisław Leszczycki (1907-1996)* [w:] Kukliński A. (red.) *Kształtowanie przestrzeni europejskiej*, Euroreg, Warszawa, s. IV-IX.
- Kostrowicki J., 1967, *Profesor Stanisław Leszczycki's activities on the national and international scale*, Geographia Polonica, 36, s. 7-11.
- Kostrowicki J., 1987, *Stanisław Leszczycki – człowiek działalności niestrudzonej. W osiemdziesięciolecie urodzin*, Przegląd Geograficzny, 59, 1-2, s. 3-10.
- Kozłowska-Szczęsna T., 1994, *Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk, czterdzieści lat działalności 1953-1993*, Dokumentacja Geograficzna 5-6.
- Kozłowska-Szczęsna T., 1996, *Stanisław Marian Leszczycki 1907-1996*, Przegląd Geograficzny, 68, 3-4, s. 511-517.
- Kukliński A., Wróbel A., 1967, *Profesor Stanisław Leszczycki*, Przegląd Geograficzny, 39, 1, s. 9-11.
- Leszczycki S., 1991, *Życie na przelomie 1907-1990*, Kwartalnik Historii Nauki i Techniki PAN, 3, Warszawa.
- Leszczycki S., Kondracki J., 1954, *IV sprawozdanie Instytutu Geograficznego Uniwersytetu Warszawskiego*, Przegląd Geograficzny, 26, s. 175-192.
- Niemirówicz-Szczytt M., 1996, *Stanisław Leszczycki*, PTG, Toruń.

WYBRANE PRACE STANISŁAWA LESZCZYCKIEGO

- 1928, *Względne przewyżki i niedobory ludności czeskiej i słowackiej w Czechosłowacji*, Wiad. Służby Geogr., 6,7, s. 103-105.
- 1932, *Badania geograficzne nad osadnictwem w Beskidzie Wyspowym*, Prace Inst. Geogr. UJ, 14, s. 4-83.
- 1936, *Typy fizjonomiczne miast polskich*, Samorząd Terytorialny, 7, 1/2, s. 65-76.
- 1937, *Zagadnienia geografii turystyki*, Komun. Stud. Turyzmu UJ, 2, s. 1-7.
- 1937, *Rola naturalnego środowiska geograficznego w planowaniu regionalnym*, Ochrona Przyrody, 17, s. 34-53.
- 1938, *Region Podhala. Podstawy geograficzno-gospodarcze planu regionalnego*, Prace Inst. Geogr. UJ, 20, s. 1-286.
- 1946, *Ustalanie granic współczesnej Polski*, Przegląd Geograficzny, 20, s. 154-157.
- 1948, *The geographical bases of contemporary Poland*, Journal of Central European Affairs, 1, 7, 4. s. 357-373.
- 1949, *Współczesne zadania geografii*, Geografia w Szkole, 2, 4-5, s. 1-20.

- 1950, *Fizjonomia miast anatolijskich*, Przegląd Geograficzny, 23, s. 179-192.
- 1951, *Stan geografii w Polsce i perspektywy jej rozwoju*, Referat Podsekcji Geografii na I Kongresie Nauki Polskiej, Przegląd Geograficzny, 23, s. 1-54.
- 1953, *Wstępny konspekt opracowania „Geografii Polski”*, Przegląd Geograficzny, 25, 4, s. 107-112 (wspólnie z J. Kondrackim, J. Barbagem).
- 1953, *Sprawozdanie z wykonania planu prac naukowych Instytutu Geograficznego Uniwersytetu Warszawskiego w 1952 roku*, Czasopismo Geograficzne, 23/24, s. 226-232.
- 1954, *Dorobek geografii polskiej oraz drogi jej rozwoju w Polsce Ludowej*, Przegląd Geograficzny, 26, 3 s. 3-31.
- 1954, *W sprawie programu nauczania geografii na uniwersytetach w Polsce*, Przegląd Geograficzny, 26, 1, s. 3-36.
- 1954, *Die Geographie in Polen im Jahre 1954*, Petermanns Geographische Mitteilungen, 98, 3, s. 195-197.
- 1954, *Instytut Geograficzny Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1945-1954*, Przegląd Geograficzny, 26, 3, s. 175-192 (wspólnie z J. Kondrackim).
- 1956, *Kilka uwag o geografii ekonomicznej (Na marginesie konferencji w Osiecznej)*, Przegląd Geograficzny, 28, 3, s. 463-486.
- 1956, *Contribution of geography to the planning in Poland*, Przegląd Geograficzny, 28, Suppl. s. 19-25 (wspólnie z J. Kostrowickim).
- 1956, *Struktura przestrzenna przemysłu w Polsce w 1956 r.*, Biuletyn KPZK z. 1 (3), s. 1-12 (wspólnie z J. Grzeszczakiem, A. Kuklińskim, M. Najgrakowskim).
- 1956, *Bibliografia Geografii Polskiej 1945-1951*, 219 s., IGiPZ PAN, PWN, Warszawa (wspólnie z B. Winidem).
- 1957, *Bibliografia Geografii Polskiej 1954*, 67 s., IG PAN, nakładem Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Warszawa (wspólnie z H. Tuszyńską-Rękawek, B. Winidem).
- 1957, *Bibliografia Geografii Polskiej 1952-1953*, 99 s., IGiPZ PAN, PWN, Warszawa (wspólnie z J. Piasecką, H. Tuszyńską-Rękawek, B. Winidem).
- 1957, *Studia geograficzne nad aktywizacją małych miast*, Prace Geograficzne IG PAN, PWN, Warszawa (wspólnie z K. Dziewońskim, M. Kielczewską-Zaleską, L. Kosińskim, J. Kostrowickim).
- 1958, *Geografija w Polsce posle wtorej mirowoj wojny i perspektiwa jej rozwitija*, Wopr. Geogr., t. 44, s. 8-30.
- 1958, *Nowsze kierunki i prądy w geografii*, Przegląd Geograficzny, 30, 4, s. 543-571.
- 1958, *Charakterystyka ludności GOP i przewidywane zmiany w jej liczbie i strukturze płci i wieku pod wpływem ruchu naturalnego do roku 1970*, Biuletyn. Komitet dla Spraw Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego przy Prezydium PAN, Wydaw. PAN, Warszawa (wspólnie z L. Kosińskim).
- 1960, *National Atlases. Sources, Bibliography, Articles*, 56 s., Dokumentacja Geograficzna. IG PAN, 4, Warszawa (wspólnie z J. Drecką, H. Tuszyńską-Rękawek).
- 1960, *The application of geography in Poland*, Geographical Journal, 126, 4, s. 418-426.
- 1960, *Pierwszy rok działalności Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*, Biuletyn KPZK z. 1, s. 27-40.
- 1960, *Spatial structure of Polish industry in 1956*, Przegląd Geograficzny 32, Suppl. s. 139-147 (wspólnie z A. Kuklińskim, M. Najgrakowskim, J. Grzeszczakiem).
- 1961, *Geography in Poland its evolution and trends*, Rev. Pol. Acad. Scien., Vol. 6, 2, s. 1-8.

- 1961, *Geographical studies of economic regions in Central-Eastern Europe. Problem and methods* [w:] Problems of Economics Region, Prace Geograficzne IG PAN s. 79-84 (wspólnie z K. Dziewońskim).
- 1962, *Geografia stosowana czy zastosowanie badań geograficznych dla celów praktycznych*, Przegląd Geograficzny, 34, 1, s. 3-23.
- 1962, *Rozwój myśli geograficznej* [w:] Geografia Powszechna, t. 1, s. 20-56, PWN, Warszawa.
- 1962, *Największe zasługi Wacława Nałkowskiego na polu geografii polskiej* [w:] Wacław Nałkowski. W pięćdziesiątą rocznicę zgonu (1911-1961), s. 9-16, Warszawa.
- 1963, *The development of geography in the People's Republic of China*, Geography 48, 219, s. 139-154.
- 1963, *Australia i Oceania. Antarktyka*, wyd. I (wyd. II 1971), Wiedza Powszechna, Warszawa (wspólnie z M. Fleszarem).
- 1964, *Bibliografia Geografii Polskiej 1961*, 185 s., IG PAN, PTG, Warszawa (wspólnie z B. Kawecką, H. Rękawkową).
- 1964, *National and regional atlases. Sources, Bibliography, Articles*, 155 s., Dokumentacja Geograficzna. IG PAN, 1, Warszawa (wspólnie z J. Drecką, H. Tuszyńską-Rękawkę).
- 1964, *Z badań nad problematyką przestrzenną przemysłu Polski*, Biuletyn KPZK PAN, z. 32 (wspólnie z J. Grzeszczakiem, Z. Zajdą, A. Kuklińskim).
- 1964, *Perspektywy rozwoju badań geograficznych w Polsce*, Przegląd Geograficzny, t. 36, s. 411-426.
- 1964, *Zmiany w rozmieszczeniu przemysłu w Polsce po drugiej wojnie światowej*, Biuletyn KPZK, z. 32, s. 25-63.
- 1964, *Zmiany w przestrzennym zagospodarowaniu kraju w XX-leciu PRL*, Nauka Polska, 12, 5-6, s. 37-71.
- 1964, *Instytut Geograficzny Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1954-1963*, Przegląd Geograficzny 36, 3, s. 519-535 (wspólnie J. Kondrackim).
- 1964, *Perspektywy rozwojowe geografii przemysłu w Polsce* (artykuł dyskusyjny), Przegląd Geograficzny, 36, 2, s. 215-225 (wspólnie z J. Grzeszczakiem).
- 1964, *Problems of post-war industrial concentration and decentralization in Poland* [w:] Abstracts of Papers, 20-th Int. Geogr. Congress, s. 239, London.
- 1964, *The tasks of economic regionalization*, Geographia Polonica 4, s. 25-35.
- 1965, *Aims of Economic Regionalization. Materials of the Third General Meeting of the Commission on Methods of Economic Regionalization IGU, London, July 23, 1964*, Geographia Polonica, 8 (wspólnie z Ł. Górecką).
- 1965, *Polska – struktura przestrzenna gospodarki* [w:] Geografia Powszechna, t. 3, s. 580-605, PWN, Warszawa.
- 1965, *Problems of post-war industrial concentration and decentralization in Poland*, Geographia Polonica, 7 s. 29-47.
- 1965, *Zadania regionalizacji ekonomicznej*, Przegląd Geograficzny, 37, 2, s. 273-293.
- 1965, *Synthetic indices for determining the spatial structure of the national economy of a country* [w:] Festschrift Leopold G. Scheidl zum 60. Geburtstag, t. 1, s. 248-256, Wien.
- 1965, *Wkład Stanisława Nowakowskiego w rozwój geografii polskiej* [w:] Stanisław Nowakowski, Warszawa, s. 7-18.
- 1966, *Aktualne problemy geografii ekonomicznej*, Przegląd Geograficzny, 38, 4, s. 563-582.

- 1966, *Postwar changes in the Polish economic and social structure* [w:] City and Regional Planning in Poland, s. 243-269, Ithaca (wspólnie z K. Dziewońskim).
- 1966, *Spatial structure of Poland's economy* [w:] Discursos y conferencias, Conferencia Regional Latinoamericana t. 7, Mexico s. 109-121.
- 1967, *Spatial structure of Poland's economy*, Geographia Polonica, 11, s. 77-96.
- 1967, *Struktura branżowa przemysłu w Polsce*, Przegląd Geograficzny, 39, 2, s. 307-319.
- 1967, *Geografia i Polska w świetle statystyki*, Przegląd Geograficzny, 39, 2, s. 355-364.
- 1968, *Map of economic regions of the world*, Geographia Polonica, 14, s. 238-239.
- 1968, *Zarys geografii ekonomicznej Polski*, PWN, Warszawa, wyd. I (wyd. II 1971), (wspólnie z L. Kosińskim).
- 1968, *National and regional atlases. Sources, Bibliography, Articles. Supplement for 1963-1967*, 73 s., Dokumentacja Geograficzna. IG PAN, 1, Warszawa (wspólnie z H. Tuszyńską-Rękawek, J. Drecką).
- 1968, *Prognozy badań nad przestrzennym zagospodarowaniem kraju i działalność Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN*, Biuletyn. KPZK PAN, 46, PWN, Warszawa (wspólnie z Z. Zajdą, S.M. Zawadzkiem, A. Kuklińskim).
- 1968, *Struktura makroprzestrzenna gospodarki narodowej Polski w latach 1961-1965*, Przegl. Geogr., t. 40, 1, s. 29-66.
- 1970, *Niektóre problemy warunków bytowych w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym*, Ossolineum, Wrocław (wspólnie z Z. Tokarskim).
- 1971, *Słownik geografii świata*, Wiedza Powszechna, Warszawa (wspólnie z J. Szatkowskim).
- 1972, *Aglomeracje przemysłowe w Polsce 1966-2000*, Biuletyn. KPZK PAN, 67, PWN, Warszawa (wspólnie ze S. Heřmanem, P. Eberhardtem).
- 1972, *Geografia przemysłu Polski*, 399 s., wyd. I (wyd. II 1974), PWN, Warszawa (wspólnie z T. Lijewskim).
- 1972, *National and regional atlases for 1968-1971. Sources, Bibliography, Articles*, s. 92, Dokumentacja Geograficzna. IG PAN, 3, Warszawa (wspólnie z H. Tuszyńską-Rękawek).
- 1973, *Perspektywa rozwoju nauk geograficznych*, Przegląd Geograficzny, t. 45, z. 2, s. 247-256.
- 1973-1978, *Narodowy Atlas Polski*, IGiPZ PAN, Zakł. Nar. im. Ossolińskich, Wrocław, Supplement do Atlasu, 1979 (wspólnie z M. Najgrakowskim).
- 1974, *Problemy ochrony środowiska człowieka*, Prace Geograficzne. IG PAN, 108, Ossolineum, Wrocław.
- 1975, *Geografia jako nauka i wiedza stosowana*, PWN, Warszawa.
- 1975, *Atlas przemysłu Polski*, wyd. 2, IGiPZ PAN, Warszawa (wspólnie z T. Lijewskim, S. Misztalem).
- 1977, *Geografia a planowanie przestrzenne i ochrona środowiska*, PWN, Warszawa.
- 1979, *Rozwój geografii polskiej w sześćdziesięcioleciu 1918-1978*, Przegląd Geograficzny 51, 3, s. 411-455.
- 1979, *Kampinoski Park Narodowy i jego problematyka*, Dokumentacja Geograficzna IGiPZ PAN, 1, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław (wspólnie z J. Kobendziną).
- 1980, *Nad mapą Polski. Geograficzne studium ekonomiczno-planistyczne*, Prognozy-Perspektywy, 7, Książka i Wiedza, Warszawa.

- 1980, *Settlement systems and regional planning. Proceedings of the Third Polish-Scandinavian Regional Science Seminar, Kazimierz Dolny, May 10-12, 1978*, Studia, KPZK PAN, 75, PWN, Warszawa.
- 1985, *Poczdami 1945 r., ze wspomnień eksperta*, Nauka Polska, 6, s. 57-73.
- 1987, *Badania geograficzne nad osadnictwem w południowej Anatolii*, Prace Geograficzne. IGiPZ PAN, 150, Ossolineum, Wrocław.
- 1987, *Środowisko geografów warszawskich* [w:] Nauka i szkolnictwo wyższe w Warszawie, PWN, Warszawa, s. 201-224.
- 1992, *Geografia Polski – społeczno-ekonomiczna*, PWN, Warszawa (wspólnie z R. Domańskim).
- 1992, *Ważyły się w 1945 roku losy Bieszczadów (według moich danych notatek)*, Hale i Dziedziny, Miesięcznik Ziemi Górskich, s. 12-13.
- 1990, *Osadnictwo Podhala w okresie międzywojennym* [w:] Górz B. (red.), Wydawnictwo Muzeum Tatrzańskiego im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, 18, Zakopane.
- 1994, *Atlas zasobów, walorów i zagrożeń środowiska geograficznego Polski*, IGiPZ PAN, Agencja Rekl.-Wyd. A. Grzegorzcyk, Warszawa.

Wykaz publikacji sporządził Andrzej Lisowski

Summary

Stanisław Marian Leszczycki was born on 8 May 1907, in Mielec. In 1926–1930 he studied geography at the Jagiellonian University under the guidance of professors L. Sawicki and J. Smoleński. In March 1933 he was promoted for a doctor on the basis of his dissertation *Geographical research on the settlement in the Insular Beskids*. In 1928–1939 he held the post of an assistant and a senior assistant at the Institute of Geography. As early as in his Cracow years, he was already a true visionary interested in less popular issues of the applied geography (tourism industry, spatial planning, environmental movement). In 1939 he was arrested by the Gestapo during the *Sonderaktion Krakau* “pacificatory” action and sent to the Sachsenhausen concentration camp and later to Dachau. In 1941 he was relieved from the camp due to his very bad health condition and then he worked, among others, in the Municipal Waterworks, in a section of the D.P.’s Assistance; and lectured at the underground Jagiellonian University courses.

After the War he made a major contribution toward integration of the geographic societies originating from the pre-war period. The title of his habilitation thesis at the Jagiellonian University was *Geographical research on the rural settlement of the Southern Anatolia* (1945). After his habilitation procedures, he took the managerial post at the Institute of Geography of the Jagiellonian University and received a title of professor. In 1945–1950 he was actively engaged in politics at the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland as Under-Secretary of State (the deputy of the Vice-minister of Foreign Affairs). He participated in the Potsdam Conference as an expert on borders issue.

In 1948 he moved to the University of Warsaw where he took the post of the Head of the Department of the Anthropogeography at the Faculty of Humanities. By dint of his efforts the Uruski-Czetwertyński palace was rebuilt for the needs of the University and it houses the Faculty of Geography to the present day. He was the founding father of the Institute of Geography and its director as well as of the Department of the Economic Geography (1952–1970). In 1954 he was nominated a full professor of economics at the University of Warsaw.

In 1951 he took actions towards the organization of the Institute of Geography at the Polish Academy of Sciences (PAN) and he performed the duties of its Director until his retirement. At the Polish Academy of Sciences he was the Deputy Scientific Secretary (1952–1957) and one of the presiding officers in 1952–1968 and 1978–1980. In 1952 he was elected a corresponding member and a full member of the PAN in 1964. As the founder and the chairman of the Committee for Spatial Planning of Poland at the PAN he greatly contributed to strengthening the role of the territorial factor in the economic and social planning.

Professor Leszczycki showed great interest and activity in many fields: scientific, didactic, and organizational. He was the initiator, animator, organizer, and the helmsman of Polish geographers’ activities. He greatly contributed to the development and consolidation of the Polish geography and to its adequate positioning both in Poland and abroad. He reshaped Polish geography to be more empirical and applied. His greatest achievements refer to the methodology and history of geography; to the geography of manufacturing; to the spatial planning; and to the studies upon the human interaction with the natural environment. *The Atlas of the Polish Industry; The National Atlas of Poland; The Atlas of the resources, values, and threads to the geographical environment of*

Poland were created under his guidance. He published over 1000 papers and promoted 28 doctors.

Professor Leszczycki's merits to the development of geography were appreciated as well in Poland as vastly abroad. He obtained a high position in many important international geographic organizations – the International Geographical Union – and he was its Vice-president for two terms and its President in 1968–1972, as the only Polish geographer in history. In 1988 he was elected a Honorary Prize-winner of the IGU. He was honoured with two national awards (1976, 1986), several awards of the Polish Academy of Sciences; and a honorary doctorship of three universities (of the Charles University in Prague, the Economic University in Poznań, and the University of Warsaw). He was also a honorary member of 15 foreign geographical societies. He was decorated with Polish, British, Hungarian, Finnish, Romanian, Bulgarian, and Czechoslovakian medals and orders.

Stanisław Leszczycki died in Warsaw on June 13, 1996 and was buried in Cracow.

*Witold Kusiński, Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej
i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Warszawski,
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa*